

úřad korektora kléru, přičemž Adámek odkazuje na podrobnější studii Zdeňky Hledíkové (Právněhistorické studie 16, 1971, s. 71–111), jejíž osobnost ostatně byla na počátku editorova zájmu o zpřístupněný pramen. Poté následuje vnější popis rukopisu a analýza jeho obsahu. Svazek byl veden kontinuálně v letech 1407 až 1410, objevují se v něm ale doplňky k záznamům z pozdějších let. V době vedení svazku se v úřadu korektora vystřídali Hereš a Ojří z Domanic. Kromě nich vykonával v době neobsazení úřadu funkci korektora protonotář arcibiskupské kanceláře Dominik z Budějovic. Když v roce 1410 došlo k předání úřadu mezi Herešem a Ojřím, stalo se tak během jediného dne. Dva zápisy z 26. ledna pocházejí ještě od Hereše a třetí již náleží Ojřívovi, který se tehdy stal korektorem už potřetí. Adámek věnuje pozornost také pomocnému personálu korektora, jeho pisařům, služebníkům a strážci karceru. Notář Matěj býval v některých případech zmocněn i k vedení jednání, a to konkrétně k provádění výslechů. V jednom případě si korektor přizval k výslechu rovněž experta, jenž měl přezkoušet delikventa, který se vydával za kněze.

Dále Adámek sleduje strukturu svazku. U akt se počítalo s tematickým vyčleněním závažnějších kauz, což se do značné míry dělo, ale plánovaný rejstřík pro tuto část nebyl vyhotoven. Ohledně charakteru zápisu editor upozorňuje, že se změnou osoby korektora se mohla měnit i forma zápisů. Za působení Hereše tak byl zápis stylizován objektivně, zatímco za Ojře subjektivně. Zápisy v aktech nemají charakter čistopisu, nýbrž je znát, že vznikly přímo během probíhajících jednání. To dokazují mimo jiné četné opravy a vsuvky. Některé části jsou naopak vynechávány, aby mohly být později doplněny. Podle Adámka uvedený postup svědčí o přepisování těchto zápisů do akt dle předešlých provizorních poznámek.

Editor podává také informace o datování zápisů. Jednání se konala v menším počtu pouze v neděli, kdy byl zaznamenán zhruba poloviční počet zápisů než v ostatní dny. Z údajů o době jednání, které jsou v některých zápisech připojeny k dataci, přitom vyplývá, že korektor úřadoval zejména dopoledne. Následně se editor věnuje problematice přísah. Ty jsou zmiňovány jen u některých výpovědí a editor se přiklání k možnosti, že přísaha nebyla vždy vyžadována.

Vydaný rukopis obsahuje celkem 638 záznamů. Pokud ovšem byly k některému zápisu později připsány další záznamy, editor jim nepřidělil číslo nové, ale písmenné indexy, a proto je v edici uvedeno pouze 525 pořadových čísel zápisů. Záznamy ke stejnému případu na jiném místě akt

jsou pak v edici vzájemně proodkazovány. Vedle vlastních kauz jsou na konci akt zmiňovány různé korektorovy výdaje; mimo jiné se zde nachází zajímavá zmínka o výdajích za papír a vazbu korektorských akt. Na začátku manuskriptu je vevázán soudobý rejstřík, jenž obsahuje zmínky i o osobách z dnes již chybějících folií.

Po edici následuje v anotované publikaci jmenný a místní rejstřík, u kterého se ale není možné vždy plně spolehnout na určení lokalit (např. Kostelec *prope Elaw* je v aktech míněn Kostelec u Křížku, nikoliv Kostelec v okrese Jihlava). Dále je připojena ukázka reprodukcí osmi stran rukopisu s komentáři a dvě konkordanční tabulky. První z nich, nadepsaná „Datationes relationum secundum ordinem“, obsahuje seznam zápisů s údaji o jejich umístění v rámci manuskriptu a jejich dataci. Zde mohla být uvedena i soudobá foliace, což by umožnilo snadněji získat přehled o tom, kde se v rukopisu nacházely zápisy z dnes ztracených folií, zmiňované v původním rejstříku. Druhá konkordanční tabulka, „Concordantia relationum secundum datationem“, naopak podává přehled záznamů podle chronologického klíče.

Edice akt korektora kléru pražské arcidiecéze zpřístupňuje velmi důležitý pramen pro církevní dějiny počátku 15. století. Cena tohoto pramene spočívá – podobně jako například u vizitačního protokolu arcijáhna Pavla z Janovic – ve skutečnosti, že oživuje mnohdy strohá data, která přinášejí o farách a jejich držitelích ostatní církevněsprávní prameny.

VÁCLAV NEČADA

Nejstarší městská kniha tábořská z let 1432–1452, edd. Alena M. ČERNÁ – František ŠMAHEL, rejstřík zpracoval Jan Vojtíšek, Filosofia, Praha 2017 (= Archiv český XLII)

XLIX + 323 s., ISBN 978-80-7007-497-8

V roce 1840 vyšel péčí Františka Palackého první svazek ediční řady Archiv český, která byla původně koncipována pro vydávání česky psaného diplomatického materiálu zejména 15. a 16. století. Zhruba ve stejné době se začíná psát příběh likvidace starého tábořského městského archivu. I přes rozmáhající se zájem o minulost a archívě s ní spojené jsme kolem poloviny 19. století svědky zániku řady starších městských archivních

souborů (namátkou můžeme připomenout případ předmagistrátní registratury města Plzně). Osudy nejstarší městské knihy tábořské, rychtářského rejstříku z let 1432–1452, tak do jisté míry v malém měřítku odrážejí dějiny českého archivnictví a jeho postoje k archivnímu materiálu; tedy jistý macešský přístup ke starším úředním písemnostem, následovaný záchranou a paběrkováním 19. století (v případě tábořské městské knihy spojený s předáním do Muzea Království českého v roce 1869). K tomu přistupuje i vlna delimitací ve druhé polovině 20. století vedená snahou o narovnání kompetencí v centrálně budované archivní síti, jejímž důsledkem však byly i ojedinělé ztráty. To naštěstí nebyl případ editované památky, jež byla v roce 1967 předána do Státního okresního archivu v Táboře, kde je uložena dodnes.

Zpřístupnění pramene, který se již po desetiletí těší soustavnému zájmu badatelů, se ujali Alena M. Černá a František Šmahel. Jde o šťastné spojení zkušeností bohemistky a editorky s povolaným historikem a znalcem dějin husitské epochy i města Tábora. To se projevuje již v úvodním pojednání, jež přináší základní charakteristiku pramene a jeho dochování, písařů, obsahově náplně knihy i její jazykové stránky. Pasáže s kodikologickou analýzou zpracoval Michal Dragoun, který se podílel i na paleografickém rozboru. Editoři identifikují v rukopise devět písařů a zachycují dobu jejich působení pod jednotlivými rychtáři. Vedle paleografických odlišností se písařské ruce vyznačují též jazykovými zvláštnostmi, u jedné z nich dokonce editorka identifikovala moravský dialekt. Přestože se v rychtářském rejstříku jmenovitě objevuje také devět písařů, podařilo se spojit písařskou ruku se jménem pouze v jediném případě.

Co se týče historického zhodnocení, zdá se na první pohled překvapivě stručné. To je však dáno tím, že František Šmahel již ve svých dřívějších studiích pramen důkladně vytěžil. Nově už lze přinést pouze marginální opravy a doplňky. Vzhledem k charakteru pramene je pozornost věnována zejména úřadu rychtáře a jeho kompetencím. Editoři podávají ucelený přehled působení tábořských rychtářů včetně odkazů na jejich výskyt v dalších pramenech. Dále se zaměřují na převažující právní obsah zápisů. Vedle užité terminologie se snaží objasnit také náplň jednotlivých právních ujednání uskutečněných před rychtářem. Právě s ohledem na zachycené majetkové transakce se zastavují u topografie samotného města a jeho zázemí.

Neméně cenná je lingvistická část úvodu. Jazykový rozbor ukázal, že kniha může bohemistům

přinést řadu informací o vývoji jazyka ve sledovaném období. Z hlediska tvarosloví zachycuje kniha dynamický vývoj jazyka v první polovině 15. století. Vedle jiných jazykových zvláštností se setkáme i se slovem *lojierka*, doposud v pramenech nedoloženým. Ukazuje se, že písemnosti úřední povahy s poměrně stručnými zápisy mohou být pro jazykovědce cenným zdrojem, byť jsou někdy neprávem přehlíženy. Pasáže věnované jazykovému rozboru právní terminologie jsou důležité pro samotné pochopení obsahu a spolu s výběrovým slovníčkem poskytují užitečnou podporu uživatelům.

Náležitě připravená edice se obecně vyznačuje tím, že vydavatelské zásady jsou vhodně zvoleny s ohledem na zpřístupňovaný pramen a potřeby potencionálních uživatelů. Důležité je, aby byly tyto zásady konsekventně dodržovány a editoři předkládali kvalitně zpracovaný text, na nějž je možné se spolehnout. V tomto směru je 221 stran edice městské knihy tábořské vzorovým standardem. Platí to zejména pro zvolenou metodu transkripce češtiny, která musela zohlednit vývoj jazyka; latina se v textu rychtářského rejstříku objevuje jen okrajově. I zpracování textu edice je přehledné a díky číslování zápisů a umístění textově kritického aparátu umožňuje poměrně pohodlné badatelské využití.

Badatelé jistě ocení i Janem Vojtíškem pečlivě zpracovaný rejstřík, jež vedle hesel osobních a místních zahrnuje také bez nároku na úplnost hesla věcná. Tato výběrovost je ovšem vyvážena příloženým CD-ROMem, který obsahuje PDF textu edice a umožňuje fulltextové vyhledávání. Jakoliv je to uživatelsky příjemné, z dlouhodobého hlediska se smysl tohoto kroku vytrácí. Odhlédneme-li od životnosti média, zvolený typ je vlastně mrtvý. V tomto směru by se jevilo užitečné zpřístupnit text edice online.

Když se v roce 2000 dočkala ediční řada Archiv český po dlouhých peripetiích obnovení, vysvětloval František Šmahel v úvodu 38. dílu, proč „nad tradicí zvítězil praktický zřetel“. Vyjádřil také naději, že budoucnost prokáže životaschopnost záměru a dostane se i na „sestavění dlouhodobého edičního programu“. Je otázkou, zda již nenazrál čas vtisknout hledající se a neučesané ediční řadě jasnou tvář. To ovšem nikterak nesnižuje kvalitu recenzovaného svazku, který představuje vzorovou ukázkou ediční práce.

STANISLAV BÁRTA